CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
YVES BOT
prezentate la 6 septembrie 2018 [1]

Cauza C-386/17

Stefano Liberato
împotriva
Luminita Luisa Grigorescu

[cerere de decizie preliminară formulată de
Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație, Italia)]

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie civilă – Regulamentul (CE) nr. 44/2001 Articolul 5 punctul 2 – Articolul 27 – Articolul 35 alineatul (3) – Competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materia obligației de întreținere – Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 – Articolele 19 și 24 – Competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești – Litispendență – Încălcarea normelor de litispendență – Consecințe – Interzicerea controlului competenței instanței judecătorești de origine”

1. Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 19 și 24 din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 [2].

2. Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Stefano Liberato și doamna Luminita Luisa Grigorescu cu privire la recunoașterea de către instanțele italiene a unei hotărâri pronunțate de instanțele române, referitoare la legătura matrimonială, la răspunderea părintească și la obligațiile de întreținere.

3. Această cauză va da Curții ocazia de a preciza dacă încălcarea normelor de litispendență de către a doua instanță sesizată poate constitui un motiv de nerecunoaștere a hotărârii pronunțate de aceasta.

4. La finalul analizei noastre, vom propune, pe linia Hotărârii din 19 noiembrie 2015, P [3], să se considere, cu titlu principal, că articolul 35 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 [4] al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială [5] și articolul 24 din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie interpretate în sensul că se opun ca încălcarea normelor de litispendență prevăzute la articolul 27 din Regulamentul nr. 44/2001 și la articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 de către instanța sesizată în al doilea rând să constituie un motiv de nerecunoaștere a hotărârii pronunțate de aceasta, întemeiat pe caracterul contrar ordinii publice a statului membru solicitat.

1 Limba originală: franceza.

2 JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183.

3 C-455/15 PPU, denumită în continuare „Hotărârea P”, EU:C:2015:763.

4 În ceea ce privește necesitatea de a avea în vedere acest regulament, a se vedea punctele 43 și 44 din prezentele concluzii.

5 JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74.

I. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Regulamentul nr. 44/2001

5. Articolul 5 punctul 2 din Regulamentul nr. 44/2001 prevede:

„O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru:

[…]

2. în materia obligației de întreținere, în fața instanțelor de la locul unde creditorul obligației de întreținere este domiciliat sau își are reședința obișnuită sau, în cazul unei cereri accesorii unei acțiuni referitoare la starea persoanelor, înaintea instanței competente conform legii forului competent să instrumenteze cauza, cu excepția cazului în care competența se întemeiază exclusiv pe naționalitatea uneia dintre părți.”

6. Articolul 27 din acest regulament are următorul cuprins:

„(1) În cazul în care cereri având același obiect și aceeași cauză sunt introduse între aceleași părți înaintea unor instanțe din state membre diferite, instanța sesizată ulterior suspendă din oficiu acțiunea până în momentul în care se stabilește competența primei instanțe sesizate.

(2) Dacă se stabilește competența primei instanțe sesizate, instanța sesizată ulterior își declină competența în favoarea acesteia.”

7. Articolul 28 din regulamentul menționat prevede:

„(1) În cazul în care acțiuni conexe sunt pendinte înaintea unor instanțe din state membre diferite, instanța sesizată ulterior poate suspenda judecata.

(2) Dacă aceste acțiuni sunt pendinte în primă instanță, instanța sesizată ulterior poate, la cererea uneia dintre părți, să-și decline competența, dacă prima instanță sesizată are competență în acțiunea în cauză și dacă legislația internă permite conexarea acestor acțiuni.

(3) În înțelesul prezentului articol, sunt considerate conexe acele acțiuni care sunt atât de strâns legate între ele încât este oportună instrumentarea și judecarea lor în același timp pentru a se evita riscul pronunțării unor hotărâri ireconciliabile în cazul judecării separate a cauzelor.”

8. Articolul 34 din același regulament prevede:

„O hotărâre nu este recunoscută:

1. dacă recunoașterea este vădit contrară ordinii publice a statului membru solicitat;

[…]

3. dacă aceasta este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată într-un litigiu între aceleași părți în statul membru solicitat;

4. dacă aceasta este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată anterior într-un alt stat membru sau într-un stat terț între aceleași părți într-o cauză având același obiect și aceeași cauză, cu condiția ca hotărârea pronunțată anterior să întrunească condițiile necesare pentru a fi recunoscută în statul membru solicitat."

9. Articolul 35 din Regulamentul nr. 44/2001 prevede:

„(1) De asemenea, o hotărâre nu este recunoscută dacă sunt nesocotite dispozițiile din secțiunile 3, 4 și 6 din capitolul II sau într-unul din cazurile prevăzute la articolul 72.

(2) La verificarea temeiurilor de competență prevăzute în alineatul precedent, autoritatea solicitată este legată de constatările de fapt pe baza cărora instanța din statul membru de origine și-a întemeiat competența.

(3) Fără a aduce atingere dispozițiilor alineatului (1), competența instanței din statul membru de origine nu poate fi revizuită. Criteriul ordinii publice prevăzut la articolul 34 punctul 1 nu poate fi aplicat normelor în materie de competență."

2. Regulamentul nr. 2201/2003

10. Considerentele (11), (12), (21) și (33) ale Regulamentului nr. 2201/2003 au următorul cuprins:

„(11) Obligațiile de întreținere se exclud din domeniul de aplicare al prezentului regulament, deoarece sunt deja reglementate de Regulamentul […] nr. 44/2001. În general, instanțele competente în temeiul prezentului regulament vor avea competența de a hotărî în materie de obligații de întreținere prin aplicarea articolului 5 [punctul 2] din Regulamentul […] nr. 44/2001.

(12) Temeiurile de competență stabilite prin prezentul regulament în materia răspunderii părintești sunt concepute în funcție de interesul superior al copilului și, în special, de criteriul proximității. Prin urmare, ar trebui să fie competente în primul rând instanțele statului membru în care copilul își are reședința obișnuită, cu excepția unor cazuri de schimbare a reședinței copilului sau ca urmare a unui acord încheiat între titularii răspunderii părintești.

[…]

(21) Recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești pronunțate într-un stat membru ar trebui să se bazeze pe principiul încrederii reciproce, iar motivele de refuz al recunoașterii ar trebui reduse la minimul necesar.

[…]

(33) Prezentul regulament recunoaște drepturile fundamentale și respectă principiile consacrate de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. În special, prezentul regulament se asigură că sunt respectate drepturile fundamentale ale copilului în conformitate cu articolul 24 din Carta drepturilor fundamentale […]"

11. Articolul 12 din acest regulament, intitulat „Prorogare de competență", prevede la alineatele (1) și (2):

„(1) Instanțele judecătorești din statul membru care exercită competența în temeiul articolului 3 cu privire la o cerere de divorț, de separare de drept sau de anulare a căsătoriei sunt competente în orice chestiune privind răspunderea părintească în legătură cu această cerere atunci când

(a) cel puțin unul dintre soți exercită răspunderea părintească față de copil

și

(b) competența instanțelor a fost acceptată expres sau în orice alt mod neechivoc de către soți și de către titularii răspunderii părintești, la data sesizării instanței judecătorești, iar aceasta este în interesul superior al copilului.

(2) Competența acordată la alineatul (1) încetează de îndată ce

(a) hotărârea de admitere sau de respingere a cererii de divorț, de separare de drept sau de anulare a căsătoriei dobândește autoritate de lucru judecat;

(b) în cazul în care o procedură privind răspunderea părintească este pe rolul unei instanțe la data prevăzută la litera (a), de îndată ce hotărârea privind răspunderea părintească dobândește autoritate de lucru judecat;

(c) în cazurile prevăzute la literele (a) și (b), de îndată ce procedura a încetat dintr-un alt motiv."

12. Articolul 17 din regulamentul menționat, intitulat „Verificarea competenței", prevede:

„Instanța judecătorească dintr-un stat membru sesizată cu o cauză pentru care nu este competentă în temeiul prezentului regulament și pentru care, în temeiul prezentului regulament, este competentă o instanță dintr-un alt stat membru, se declară, din oficiu, necompetentă."

13. Articolul 19 din același regulament, intitulat „Litispendență și acțiuni conexe", prevede:

„(1) În cazul în care se introduc cereri de divorț, de separare de drept sau de anulare a căsătoriei între aceleași părți în fața unor instanțe judecătorești din state membre diferite, instanța sesizată în al doilea rând suspendă din oficiu procedura până când se stabilește competența primei instanțe sesizate.

(2) În cazul în care acțiuni referitoare la răspunderea părintească privind un copil, având același obiect și aceeași cauză, se introduc în fața instanțelor judecătorești din state membre diferite, instanța sesizată în al doilea rând suspendă din oficiu procedura până când se stabilește competența primei instanțe sesizate.

(3) Dacă se stabilește competența primei instanțe sesizate, instanța sesizată ulterior își declină competența în favoarea acesteia.

În acest caz, partea care a introdus acțiunea la instanța sesizată în al doilea rând poate intenta respectiva acțiune la prima instanță sesizată."

14. Articolul 21 din Regulamentul nr. 2201/2003, intitulat „Recunoașterea unei hotărâri judecătorești", prevede la alineatele (1) și (4):

„(1) Hotărârile judecătorești pronunțate într-un stat membru se recunosc în celelalte state membre fără a fi necesar să se recurgă la vreo procedură.

[…]

(4) În cazul în care recunoașterea unei hotărâri judecătorești se invocă întâmplător în fața unei instanțe judecătorești dintr-un stat membru, aceasta poate pronunța o hotărâre în acest sens."

15. Articolul 22 din acest regulament, intitulat „Motive de refuz al recunoașterii hotărârilor judecătorești pronunțate în materie de divorț, de separare de drept sau de anulare a căsătoriei”, prevede:

„O hotărâre judecătorească pronunțată în materie de divorț, de separare de drept sau de anulare a căsătoriei nu se recunoaște:

(a) în cazul în care recunoașterea contravine în mod evident ordinii publice a statului membru în care se solicită aceasta;

[…]

(c) în cazul în care aceasta este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată într-o acțiune între aceleași părți în statul membru în care se solicită aceasta sau

[…]”

16. Articolul 23 din regulamentul menționat, intitulat „Motive de refuz al recunoașterii hotărârilor judecătorești în materia răspunderii părintești”, are următorul cuprins:

„O hotărâre judecătorească pronunțată în materia răspunderii părintești nu este recunoscută:

(a) în cazul în care recunoașterea contravine în mod evident ordinii publice din statul membru în care se solicită recunoașterea, luând în considerare interesul superior al copilului;

[…]

(e) în cazul în care aceasta este ireconciliabilă cu o hotărâre pronunțată ulterior în materia răspunderii părintești în statul membru în care se solicită recunoașterea;

[…]”

17. Articolul 24 din același regulament, intitulat „Interzicerea controlului competenței instanței judecătorești de origine”, prevede:

„Competența instanței judecătorești din statul membru de origine nu poate fi controlată. Criteriul ordinii publice menționat la articolul 22 litera (a) și la articolul 23 litera (a) nu se poate aplica normelor de competență menționate la articolele 3-14.”

B. Dreptul italian

18. Articolul 150 din codice civile (Codul civil), intitulat „Separarea de drept”, prevede:

„Este posibilă separarea de drept a soților.

Separarea poate fi judiciară sau consensuală.

Dreptul de a solicita separarea judiciară sau omologarea convenției de separare revine exclusiv soților.”

19. Articolul 151 din Codul civil, intitulat „Separarea judiciară”, prevede:

„Separarea poate fi solicitată atunci când există, chiar independent de voința unuia sau a ambilor soți, elemente de fapt de natură să facă imposibilă continuarea vieții în comun sau să afecteze grav educarea copiilor.

La pronunțarea hotărârii de separare, instanța stabilește, în cazul în care sunt întrunite condițiile și la cererea părților, care dintre soți este vinovat de separare, având în vedere comportamentul acestuia contrar îndatoririlor care decurg din căsătorie.”

20. Instanța de trimitere precizează că, în scopul desfacerii definitive a legăturilor căsătoriei (divorț), dispoziția aplicabilă *ratione temporis* este articolul 3 primul paragraf punctul 2 litera (b) din legge n. 898 (Disciplina dei casi di scioglimento del matrimonio) [Legea nr. 898 (Dispoziții privind cazurile de desfacere a căsătoriei)] [6] din 1 decembrie 1970, care are următorul cuprins:

„Desfacerea sau încetarea efectelor civile ale căsătoriei poate fi solicitată de unul dintre soți:

[…]

2) în cazurile în care:

[…]

b) separarea de drept a soților a fost pronunțată printr-o hotărâre care a dobândit autoritate de lucru judecat, a fost omologată separarea consensuală sau a intervenit separarea în fapt, atunci când separarea în fapt respectivă a început cu cel puțin doi ani înainte de 18 decembrie 1970. În toate aceste cazuri, cererea de desfacere a căsătoriei sau de încetare a efectelor civile ale căsătoriei este supusă condiției ca separarea să fi durat în mod neîntrerupt cel puțin trei ani începând de la prezentarea soților în fața președintelui instanței în cadrul procedurii de separare de drept, inclusiv atunci când procedura contencioasă a devenit consensuală.”

21. Instanța de trimitere adaugă că răspunderea părintească și obligația de întreținere a copilului sunt reglementate în același mod, în cazul separării și al divorțului, prin articolele 337 *bis*-337 *octies* din Codul civil.

II. Situația de fapt din litigiul principal și întrebările preliminare

22. Domnul Liberato și doamna Grigorescu s-au căsătorit la Roma (Italia) la 22 octombrie 2005 și au locuit împreună în acest stat membru până la nașterea copilului lor, la 20 februarie 2006. Relația conjugală s-a deteriorat treptat. Mama a dus copilul în România și nu s-a mai întors la domiciliul conjugal din Italia [7].

6 GURI nr. 306 din 3 decembrie 1970, p. 8046.

7 Se precizează, în hotărârea definitivă nr. 1072 a Curții de Apel București (România), Camera a treia civilă și pentru minori și familie din 12 iunie 2013, anexată la decizia de trimitere și prezentată de domnul Liberato, că „[i]nstanța a statuat că părțile s-au căsătorit în Italia în luna octombrie 2005 și au locuit alternativ în România și în Italia până în luna octombrie 2006. De atunci, părțile s-au separat în fapt, iar pârâta și copilul minor rezultat din uniune au locuit exclusiv în România. Astfel, începând din 2006, pârâta a locuit exclusiv în România, unde a avut domiciliu unic”. Rezultă din termenii deciziei de trimitere că legalitatea deplasării sau a neîntoarcerii copilului nu constituie un element al dezbaterii.

23. Prin cererea introductivă din 22 mai 2007, domnul Liberato a sesizat Tribunale di Teramo (Tribunalul din Teramo, Italia) cu o acțiune prin care a solicitat separarea de drept și încredințarea copilului. Doamna Grigorescu s-a constituit parte la procedură și a solicitat separarea din culpa soțului, încredințarea exclusivă a copilului și stabilirea unei contribuții la întreținerea acestuia în sarcina tatălui.

24. Prin hotărârea din 19 ianuarie 2012 [8], Tribunale di Teramo (Tribunalul din Teramo) a pronunțat separarea de drept a soților, din culpa doamnei Grigorescu, și, printr-o ordonanță separată, a trimis cauza spre completarea cercetării judecătorești pentru a decide cu privire la cererile formulate de părți în contradictoriu privind răspunderea părintească.

25. În timp ce procedura privind răspunderea părintească era încă pendinte în Italia, doamna Grigorescu a sesizat, la 30 septembrie 2009, Judecătoria București (România), solicitând divorțul, încredințarea exclusivă a copilului și o contribuție la întreținerea copilului în sarcina tatălui.

26. În cadrul acestei proceduri contradictorii în privința domnului Liberato, acesta a ridicat, cu titlu preliminar, excepția de litispendență pentru motivul că procedura de separare fusese inițiată în primul rând în Italia. Totuși, prin hotărârea din 31 mai 2010, Judecătoria București a pronunțat desfacerea căsătoriei, a încredințat copilul mamei sale și a stabilit regimul de vizitare al tatălui, precum și cuantumul pensiei care trebuia plătită de acesta în favoarea copilului.

27. Această hotărâre a dobândit autoritate de lucru judecat în urma unei hotărâri a Curții de Apel București din 12 iunie 2013, care a confirmat hotărârea Tribunalului București (România) din 3 decembrie 2012, prin care s-a respins apelul formulat de domnul Liberato împotriva hotărârii din 31 mai 2010.

28. Ulterior, procedura de separare din Italia s-a încheiat prin hotărârea din 8 iulie 2013 a Tribunale di Teramo (Tribunalul din Teramo). Această instanță a încredințat copilul în mod exclusiv tatălui și a dispus întoarcerea sa imediată în Italia. Instanța menționată a stabilit de asemenea regimul vizitelor mamei în Italia, sub controlul serviciilor sociale și al Ministerului Public, și a stabilit în sarcina acesteia o contribuție la întreținerea copilului.

29. Tribunale di Teramo (Tribunalul din Teramo) a respins cererea incidentă prin care doamna Grigorescu a solicitat recunoașterea în Italia a deciziei de divorț pronunțată de Tribunalul București la 3 decembrie 2012, în temeiul Regulamentului nr. 2201/2003. Tribunale di Teramo (Tribunalul din Teramo) a observat că procedura de divorț fusese inițiată în România în anul 2009, ulterior procedurii de separare de drept inițiate în anul 2007 în Italia, și că Tribunalul București încălcase articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 prin faptul că nu a suspendat judecarea cauzei.

30. Doamna Grigorescu a introdus apel împotriva acestei hotărâri și a formulat, cu titlu preliminar, o cerere incidentă de recunoaștere a hotărârii Curții de Apel București din 12 iunie 2013, prin care a fost respinsă excepția de litispendență pentru motivul, potrivit instanței de trimitere, că cele două cauze nu aveau un obiect identic potrivit dreptului procedural român [9]. Prin hotărârea din 31 martie 2014, Corte d'appello di L'Aquila (Curtea de Apel din L'Aquila, Italia) a reformat hotărârea pronunțată în primă instanță și a admis excepția referitoare la autoritatea de lucru judecat dobândită de hotărârea de divorț pronunțată de instanțele române, care privea de asemenea încredințarea copilului și contribuția la întreținerea acestuia. Instanța menționată a considerat că încălcarea, de către organele judiciare sesizate în al doilea rând, și anume instanțele române, a regimului litispendenței în

8 Instanța de trimitere a precizat că această hotărâre a dobândit autoritate de lucru judecat.

9 În ceea ce privește detalii ale motivării, a se vedea punctul 61 din prezentele concluzii.

dreptul Uniunii nu este „pertinentă” în vederea examinării condițiilor necesare pentru recunoașterea măsurilor definitive adoptate în România, că hotărârile române nu sunt ireconciliabile cu cele pronunțate în Italia și concluzionează că nu există niciun motiv, în special de ordine publică, care să se opună recunoașterii hotărârii române.

31. Domnul Liberato a formulat recurs împotriva acestei hotărâri la Corte d'appello di L'Aquila (Curtea de Apel din L'Aquila).

32. Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație, Italia), instanța de trimitere, arată că hotărârea pronunțată în România privește legătura matrimonială, răspunderea părintească și obligația de întreținere. În procedura de separare de drept inițiată în Italia fuseseră formulate aceleași cereri, cu excepția cererii referitoare la legătura matrimonială, care nu este identică, întrucât ordinea juridică italiană impune că trebuie stabilit, anterior divorțului, că condițiile prevăzute de lege pentru separarea de drept a soților sunt îndeplinite.

33. Această instanță arată, mai întâi, că nu există motive întemeiate pe articolul 22 litera (c) din Regulamentul nr. 2201/2003, pe articolul 23 litera (e) din acest regulament sau pe articolul 34 alineatul (4) din Regulamentul nr. 44/2001 care să se opună recunoașterii hotărârii române în ceea ce privește statutul matrimonial, răspunderea părintească și obligația de întreținere.

34. Potrivit instanței menționate, trebuie analizat, în continuare, dacă dispozițiile aplicabile referitoare la litispendența în dreptul Uniunii, și anume articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 și articolul 27 din Regulamentul nr. 44/2001, au fost încălcate de instanțele statului membru în care a fost pronunțată hotărârea a cărei recunoaștere este solicitată și, în cazul în care ambele au fost încălcate, dacă această încălcare poate fi considerată un motiv care se opune recunoașterii din cauza caracterului vădit contrar ordinii publice.

35. Instanța de trimitere subliniază că litispendența în dreptul Uniunii este expresia principiului în jurul căruia se organizează sistemul de încredere și de cooperare pe care se întemeiază circulația hotărârilor judecătorești între statele membre. Litispendența se întemeiază pe trei principii, și anume autonomia acestei noțiuni, interdicția ca instanța sesizată în al doilea rând să controleze competența instanței sesizate în primul rând și prioritatea temporală a acesteia din urmă, obligatorie pentru instanța sesizată în al doilea rând.

36. Instanța de trimitere arată că excepția de litispendență invocată de domnul Liberato în fiecare etapă a procedurii române, și în special în fața Curții de Apel București, a fost respinsă în temeiul identității perfecte de cauză, de obiect și de părți, în conformitate, pe de o parte, cu norma procedurală națională română de litispendență și, pe de altă parte, cu noțiunea „litispendență” din dreptul Uniunii, astfel cum figurează la articolul 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003. Aceasta deduce de aici că instanțele române nu au respectat textul articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003, care pune pe același plan cererile de separare de drept, de divorț și de anulare a căsătoriei și, prin urmare, nu necesită o identitate de cauză și de obiect.

37. În ceea ce privește hotărârea referitoare la obligația de întreținere a copilului, instanța de trimitere arată că aceasta este subordonată hotărârii referitoare la răspunderea părintească și nu poate fi separată nici pe plan logic, nici pe plan juridic, dat fiind că depinde de hotărârea principală. Aceasta apreciază că sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 28 din Regulamentul nr. 44/2001, interpretate în lumina articolului 3 din Regulamentul (CE) nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere [10], deși această dispoziție nu este aplicabilă în mod direct [11].

10 JO 2009, L 7, p. 1.

11 Potrivit articolului 76 al treilea paragraf din Regulamentul nr. 4/2009, acesta din urmă este aplicabil de la 18 iunie 2011.

38. Potrivit instanței de trimitere, hotărârea definitivă română a cărei recunoaștere este solicitată a fost pronunțată de o instanță lipsită de competența de a judeca litigiul, întrucât a fost sesizată în al doilea rând.

39. Instanța de trimitere consideră că această încălcare privește nu numai aplicarea unui criteriu de atribuire a competenței judiciare între două state membre, ci de asemenea, ținând seama de funcția litispendenței în sistemul statelor membre de recunoaștere automată și de executare a hotărârilor, punerea în aplicare, în dreptul Uniunii, a unui principiu procedural de ordine publică, care se materializează prin circulația legală a hotărârilor judecătorești în cadrul Uniunii. Principiul priorității temporale, care stă la baza normei procedurale în temeiul căreia este invocată litispendența, dobândește o importanță fundamentală în cadrul dreptului procedural al Uniunii, întrucât are funcția de a evita inițiative judiciare care urmăresc numai să contracareze rezultatul procesului în caz de dezacord cu hotărârile cu privire la fondul cauzei deja pronunțate de instanța competentă sesizată în primul rând, a cărei competență a fost, în speță, acceptată în mod incontestabil.

40. Instanța arată de asemenea că articolul 24 din Regulamentul nr. 2201/2003, care interzice controlul competenței instanței de origine, face trimitere la normele de competență prevăzute la articolele 3-14 din acest regulament, iar nu la norma de la articolul 19 din regulamentul menționat.

41. În aceste condiții, Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Încălcarea normelor referitoare la litispendență, prevăzute la alineatele (2) și (3) ale articolului 19 din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003, influențează exclusiv stabilirea competenței judiciare, cu consecința aplicării articolului 24 din Regulamentul CE nr. 2201/2003, sau, dimpotrivă, poate constitui un motiv de împiedicare a recunoașterii, în statul membru a cărui instanță judecătorească a fost sesizată anterior, a hotărârii pronunțate în statul membru a cărui instanță judecătorească a fost sesizată ulterior, în raport cu ordinea publică procedurală, ținând seama de faptul că articolul 24 din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 face trimitere numai la normele de stabilire a competenței judiciare prevăzute la articolele 3-14, iar nu la articolul 19 din același regulament?

2) Interpretarea articolului 19 din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003, în sensul că acesta reprezintă doar un criteriu de stabilire a competenței judiciare, este incompatibilă cu noțiunea de litispendență proprie dreptului Uniunii Europene, precum și cu funcția și cu finalitatea acestei dispoziții, prin care se urmărește să se adopte un ansamblu de norme imperative de ordine publică procedurală pentru a garanta crearea unui spațiu comun caracterizat prin încredere și prin loialitate procedurală reciprocă între statele membre, în cadrul căruia să se poată asigura recunoașterea automată și libera circulație a hotărârilor judecătorești?”

III. Analiza noastră

42. Stabilirea consecințelor nerespectării normelor de litispendență, în împrejurările cauzei principale, necesită să se precizeze, în prealabil, toate dispozițiile care trebuie interpretate, precum și condițiile de punere în aplicare a mecanismului litispendenței.

A. Observații introductive

1. Cu privire la reformularea întrebărilor preliminare

43. Trebuie arătat că instanța de trimitere adresează întrebările doar cu privire la Regulamentul nr. 2201/2003, în timp ce din decizia de trimitere reiese că cauza principală privește nu numai răspunderea părintească, ci și obligațiile de întreținere, care nu sunt acoperite de acest regulament [12].

44. În consecință, întrebările adresate trebuie reformulate cu referire la articolul 5 punctul 2 din Regulamentul nr. 44/2001, aplicabil întrucât acțiunile au fost formulate anterior datei de 18 iunie 2011 [13].

45. Trebuie să se considere de asemenea că, prin cele două întrebări preliminare, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 35 alineatul (3) din Regulamentul nr. 44/2001 și articolul 24 din Regulamentul nr. 2201/2003 pot fi interpretate în sensul că nu se opun ca încălcarea normelor de litispendență prevăzute la articolul 27 din Regulamentul nr. 44/2001 și la articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 de către instanța sesizată în al doilea rând să poată constitui un motiv de nerecunoaștere a hotărârii pronunțate de aceasta, întemeiat pe caracterul contrar ordinii publice a statului membru solicitat, care cuprinde norme procedurale considerate ca fiind esențiale în ordinea juridică a Uniunii.

2. Cu privire la identitatea mecanismului prevăzut de Regulamentele nr. 44/2001 și nr. 2201/2003 în caz de litispendență

46. Aceste două regulamente impun celei de a doua instanțe să își decline competența în caz de litispendență [14]. Curtea a constatat că „articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 [15] este redactat în termeni apropiați de cei utilizați la articolul 27 din Regulamentul nr. 44/2001, care a înlocuit articolul 21 din Convenția [16], și instituie un mecanism echivalent cu cel prevăzut la aceste două ultime articole pentru a trata cazuri de litispendență. Trebuie să se țină seama, în consecință, de considerațiile Curții referitoare la acestea din urmă” [17].

12 Această propunere de reformulare a întrebării este de comparat cu cea la care a procedat Curtea în Hotărârea din 15 februarie 2017, W și V (C-499/15, EU:C:2017:118, punctele 44-46 și jurisprudența citată).

13 Tribunale di Teramo (Tribunalul din Teramo) a fost sesizat la 22 mai 2007 cu cererea principală, a trimis spre examinare cererile dependente prin decizia din 19 ianuarie 2012 și s-a pronunțat cu privire la acestea prin hotărârea nedefinitivă din 8 iulie 2013.

14 Se poate observa că obligația de a respecta cronologia sesizărilor figurează de asemenea în Regulamentul nr. 4/2009, la articolul 12, care este mai strict decât articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003, prin faptul că impune o triplă identitate, de cauză, de obiect și de părți. Situația este aceeași în ceea ce privește articolele 17 din alte trei regulamente, și anume Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (JO 2012, L 201, p. 107), Regulamentul (UE) 2016/1103 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia regimurilor matrimoniale (JO 2016, L 183, p. 1) și Regulamentul (UE) 2016/1104 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia efectelor patrimoniale ale parteneriatelor înregistrate (JO 2016, L 183, p. 30). În aceste două ultime regulamente se precizează că, în cazul suspendării procedurii pentru cauză de litispendență, „la cererea unei instanțe judecătorești sesizate cu privire la litigiu, orice altă instanță judecătorească sesizată informează, fără întârziere, prima instanță judecătorească cu privire la data când a fost sesizată”. Articolul 29 din Regulamentul (UE) 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2012, L 351, p. 1) este redactat în termeni similari. Trebuie observat că mecanismul prevăzut la articolul 33 din acest regulament în caz de litispendență extraeuropeană, care constituie o inovație majoră, nu este comparabil.

15 Acest regulament a abrogat Regulamentul (CE) nr. 1347/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie de dreptul familiei și în materia responsabilității parentale față de copiii comuni (JO 2000, L 160, p. 19). Articolul 11 alineatul (2) din acest regulament prevedea condiții care derogau de la tripla identitate de obiect, de cauză și de părți numai în cazul divorțului.

16 Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 1998, C 27, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3), astfel cum a fost modificată prin convențiile succesive referitoare la aderarea unor noi state membre la această convenție.

17 A se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, punctul 27).

3. Cu privire la mecanismul instituit în caz de litispendență și la finalitatea acestuia

47. Astfel cum a subliniat deja Curtea, în ceea ce privește Regulamentul nr. 2201/2003, „legiuitorul Uniunii a intenționat să instituie un mecanism clar și eficace de rezolvare a cazurilor de litispendență (a se vedea prin analogie, în ceea ce privește Regulamentul nr. 44/2001, Hotărârea Cartier parfums-lunettes și Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, punctul 40)” [18].

48. Acest mecanism, care „se întemeiază pe ordinea cronologică în care au fost sesizate instanțele” [19], constă, pentru instanța sesizată în al doilea rând, în suspendarea procedurii până la stabilirea competenței primei instanțe sesizate.

49. Curtea a precizat că, „pentru a se stabili competența primei instanțe sesizate, în sensul articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul [nr. 2201/2003], este suficient ca prima instanță sesizată să nu își fi declinat din oficiu competența și ca niciuna dintre părți să nu o fi contestat înainte sau până la momentul luării de poziție pe care dreptul național o consideră a fi prima apărare pe fond prezentată în fața acestei instanțe (a se vedea prin analogie Hotărârea Cartier parfums-lunettes și Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, punctul 44)” [20].

50. Mai concret, astfel cum a precizat Curtea, „[î]n funcție de posibilitățile prevăzute de dreptul său național, instanța judecătorească sesizată în al doilea rând poate, în cazul în care cele două litigii se desfășoară între aceleași părți, să solicite informații părții care invocă excepția de litispendență cu privire la existența litigiului invocat și la conținutul cererii. Pe de altă parte, luând în considerare împrejurarea că Regulamentul nr. 2201/2003 se întemeiază pe cooperarea și pe încrederea reciprocă între instanțele judecătorești, această instanță poate să înștiințeze prima instanță sesizată cu privire la cererea dedusă judecății sale, să atragă atenția acesteia din urmă cu privire la eventualitatea unei litispendențe, să o invite pe aceasta din urmă să îi comunice informațiile referitoare la cererea pendinte în fața sa și să își exprime poziția cu privire la competența sa în sensul Regulamentului nr. 2201/2003 sau să îi comunice orice hotărâre judecătorească deja pronunțată în această privință. În sfârșit, instanța judecătorească sesizată în al doilea rând va putea să se adreseze autorității centrale din statul său membru” [21].

51. Caracterul imperativ al normelor de litispendență prevăzute la articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 [22] este justificat prin finalitatea acestora. Curtea a arătat că „aceste norme urmăresc să evite desfășurarea unor proceduri paralele la instanțe judecătorești din diferite state membre și contrarietatea hotărârilor judecătorești care ar putea rezulta din acestea” [23].

52. Acestea participă la punerea în aplicare a principiului recunoașterii de plin drept a hotărârilor pronunțate în statele membre, care se bazează pe principiul încrederii reciproce.

18 A se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, punctul 29).

19 A se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, punctul 30).

20 A se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, punctul 34). Această interpretare, inspirată din cea a articolului 27 din Regulamentul nr. 44/2001, este valabilă de asemenea în ceea ce privește aplicarea articolului 19 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2201/2003. Această soluție permite soluționarea cazurilor în care prima instanță sesizată nu s-a pronunțat în mod explicit cu privire la competența sa.

21 A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, punctul 81). În această privință, Rețeaua Judiciară Europeană în materie civilă și comercială (RJECC) are un rol primordial în simplificarea și accelerarea cooperării judiciare în cazul aplicării acestor dispoziții în materie de litispendență sau al aplicării articolului 15 din Regulamentul nr. 2201/2003.

22 Situația este aceeași în ceea ce privește articolul 27 din Regulamentul nr. 44/2001, spre deosebire de dispozițiile aplicabile în caz de conexitate (articolul 28 din acest regulament). Trebuie observat că Regulamentul nr. 2201/2003, la fel ca Regulamentul anterior nr. 1347/2000, nu cuprinde norme specifice referitoare la conexitate.

23 A se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2015, A (C-489/14, EU:C:2015:654, punctul 29 și jurisprudența citată).

4. Cu privire la condițiile referitoare la litispendență și la aplicarea lor în privința litigiului principal

53. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, noțiunile utilizate pentru a stabili situația de litispendență, în special în Regulamentele nr. 44/2001 și nr. 2201/2003, trebuie considerate ca fiind autonome.

54. Astfel, în materia răspunderii părintești, Curtea a reamintit în mod expres acest principiu întemeindu-se pe obiectivele urmărite de Regulamentul nr. 2201/2003 și pe „împrejurarea că textul articolului 19 alineatul (2) din acest regulament, în loc să se refere la termenul «litispendență», astfel cum este folosit în diversele sisteme juridice naționale ale statelor membre, enunță mai multe condiții materiale ca elemente ale unei definiții” [24].

55. În materia cererilor referitoare la legătura matrimonială, rezultă din articolul 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003, comparat cu alineatul (2) al acestuia, că singura condiție care trebuie examinată pentru a stabili existența unei proceduri concurente privește părțile. Curtea a avut ocazia de a enunța în mod expres această ipoteză în Hotărârea din 6 octombrie 2015, A [25]. Astfel, ea a declarat că „o situație de litispendență poate exista atunci când sunt sesizate două instanțe din state membre diferite […] cu o procedură de separare de drept în cazul uneia și cu o procedură de divorț în cazul celeilalte sau atunci când ambele sunt sesizate cu o cerere de divorț” [26].

56. În cazul în care, în cadrul procesului referitor la legătura matrimonială, au fost formulate cereri privind răspunderea părintească, se aplică normele de litispendență privind desfacerea uniunii [27].

57. Situația este aceeași în materia întreținerii, dat fiind că cererea este „accesori[e] acțiuni[i] referitoare la starea persoanelor”, conform articolului 5 punctul 2 din Regulamentul nr. 44/2001.

58. După pronunțarea divorțului, sub rezerva aplicării articolului 12 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 2201/2003, este necesară, în materia răspunderii părintești, condiția privind identitatea de obiect și de cauză, potrivit articolului 19 alineatul (2) din acest regulament [28]. În ceea ce privește cererea referitoare la obligația de întreținere, normele de litispendență prevăzute la articolul 27 din Regulamentul nr. 44/2001, aplicabile în speță, impun să se verifice identitatea de obiect, de cauză și de părți.

24 A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, punctul 66 și jurisprudența citată).

25 C-489/14, EU:C:2015:654. Trebuie observat că această hotărâre a fost pronunțată cu peste doi ani după hotărârea definitivă a instanței române în discuție în cauza principală. Totuși, la această dată, caracterul autonom al noțiunii „litispendență” fusese deja menționat în mai multe hotărâri ale Curții.

26 Punctul 33 din această hotărâre. Aceste cazuri sunt calificate de asemenea drept „cvasi-litispendență” sau „falsă litispendență”. Această expresie este utilizată de doamna A. Borrás în Raportul explicativ referitor la Convenția elaborată în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială (JO 1998, C 221, p. 27, în special punctul 54). Această explicație privește articolul 11 din Regulamentul nr. 1347/2000, reluat în esență la articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 într-o formă simplificată, care impune numai ca acțiunile care privesc divorțul, anularea căsătoriei sau separarea de drept să fie formulate între aceleași părți, nefiind importantă poziția lor procedurală.

27 A se vedea în acest sens Gaudemet-Tallon, H., „Divorce – Divorce prononcé en France – Introduction – Compétence des tribunaux français – Particularités de l'instance”, în *JurisClasseur – Droit international*, LexisNexis, Paris, martie 2017, fascicula 547-10, în special punctul 135.

28 A se vedea, în ceea ce privește interpretarea acestor noțiuni, Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, punctele 67 și 68, precum și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea, cu titlu ilustrativ, Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punctele 68 și 69).

59. În plus, trebuie observat că prioritatea conferită instanței sesizate în primul rând se păstrează atât timp cât aceasta nu și-a declinat competența, după ce a verificat-o în mod obligatoriu, în conformitate cu articolul 17 din Regulamentul nr. 2201/2003 [29], în fiecare etapă a procedurii [30].

60. Astfel, în cauza principală, începând cu sesizarea instanței române, mecanismul prevăzut în caz de litispendență trebuia pus în aplicare de aceasta în ceea ce privește atât hotărârea privind desfacerea uniunii, cât și consecințele acesteia referitoare la copil, care locuia în România, ca efect al prorogării competenței instanței italiene [31].

61. Or, rezultă din hotărârea Curții de Apel București din 12 iunie 2013 că instanța română a aplicat greșit dreptul Uniunii [32] atunci când a respins excepția de litispendență invocată de domnul Liberato, întemeiată pe cererile referitoare la legătura matrimonială. Astfel, aceasta a făcut referire, mai întâi, la dreptul național român care stabilește condițiile referitoare la litispendență și la autoritatea de lucru judecat, apreciind apoi că „[r]ezultă cu claritate din redactarea articolul[ui] 19 [din Regulamentul nr. 2201/2003], care enumeră trei ipoteze distincte de litispendență, și anume «cereri de divorț, de separare de drept sau de anulare a căsătoriei între aceleași părți», că cele două cereri concurente trebuie să aibă în comun numai unul dintre cele trei obiecte, iar nu două obiecte distincte dintre cele enumerate în mod expres și limitativ în text. […] [Î]n speță, cele două cereri au fiecare un obiect distinct, și anume separarea în Italia și divorțul în România, ceea ce exclude aplicarea articolului 19 din Regulamentul nr. 2201/2003. Instanța de apel a reținut în mod întemeiat că sistemul român nu cunoaște instituția separării. Prin urmare, este evident că nu poate exista «identitate» cu o astfel de cerere formulată în fața instanțelor unui alt stat membru. Chiar și în cazul în care instituția ar fi cunoscută, trebuie arătat că nu există identitate între divorț și separare”.

62. Pe de altă parte, trebuie observat că excepția de litispendență invocată de domnul Liberato în toate stadiile procedurii era întemeiată pe această prorogare de competență legată de cererea de separare de drept, iar nu pe normele aplicabile în materia răspunderii părintești sau a întreținerii.

63. În această privință, poate fi arătat că, după pronunțarea, la 19 ianuarie 2012, a hotărârii instanței italiene referitoare la legătura matrimonială [33], problema litispendenței este mult mai dificil de analizat [34]. Astfel, aceasta a continuat să se ridice în materia răspunderii părintești numai pentru motivul verificării pozitive de către această instanță a competenței sale. Considerăm că aceasta ar

29 Situația este aceeași atunci când, în conformitate cu articolul 15 din Regulamentul nr. 2201/2003, la inițiativa unei instanțe sau a celeilalte, este privilegiată competența instanței care este cea mai bine plasată pentru a soluționa cauza.

30 A se vedea, în ceea ce privește importanța acestei verificări în materia răspunderii părintești și motivarea hotărârilor cu privire la acest aspect, Hotărârea din 15 iulie 2010, Purrucker (C-256/09, EU:C:2010:437, punctul 73 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea din 15 februarie 2017, W și V (C-499/15, EU:C:2017:118, punctele 51 și 54). În ceea ce privește obligația de a efectua verificări în toate stadiile procesului, ar putea fi realizată o apropiere de Hotărârea din 12 noiembrie 2014, L (C-656/13, EU:C:2014:2364, punctul 58 și jurisprudența citată), precum și de cauza iq (C-478/17), pendinte în prezent, referitoare la condițiile de aplicare a articolului 15 din Regulamentul nr. 2201/2003. A se vedea Concluziile prezentate de avocatul general Wathelet în această cauză (C-478/17, EU:C:2018:552).

31 În conformitate cu articolul 12 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003, prorogarea de competență presupune necontestarea de către mamă a competenței instanței italiene (a se vedea punctul 23 din prezentele concluzii) și verificarea de către aceasta a faptului că competența sa este conformă interesului superior al copilului [a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 1 octombrie 2014, E. (C-436/13, EU:C:2014:2246, punctul 44)]. A se compara cu Ordonanța președintelui Curții din 16 ianuarie 2018, PM (C-604/17, nepublicată, EU:C:2018:10, punctele 27-29), și cu Hotărârea din 19 aprilie 2018, Saponaro și Xylina (C-565/16, EU:C:2018:265, punctele 23, 24 și 33-35, precum și jurisprudența citată).

32 A se vedea notele de subsol 25 și 26 din prezentele concluzii.

33 Consecințele pronunțării hotărârii de separare de drept nu par să fi fost dezbătute, în condițiile în care, după această dată, au fost pronunțate două hotărâri în România, și anume hotărârea din 3 decembrie 2012 și hotărârea din 12 iunie 2013, de respingere a recursului formulat de domnul Liberato.

34 Astfel, potrivit articolului 12 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003, prorogarea de competență încetează de îndată ce hotărârea de separare de drept dobândește autoritate de lucru judecat. În plus, astfel cum a arătat Curtea în Hotărârea din 28 iunie 2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, punctul 59 și jurisprudența citată), referitoare la interpretarea articolului 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003, „legiuitorul Uniunii consideră că instanțele apropiate din punct de vedere geografic de reședința obișnuită a copilului sunt în general cel mai bine plasate să aprecieze măsurile care trebuie adoptate în interesul său”.

putea rezulta numai din interpretarea dispozițiilor articolului 12 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 2201/2003 [35], care trebuie coroborată, în opinia noastră, cu urmărirea interesului superior al copilului care justificase, cu acordul mamei, prorogarea de competență la începutul procedurii [36].

64. Întrucât aceste condiții trebuie îndeplinite pentru a justifica competența instanței italiene de a se pronunța, cu titlu incident, cu privire la recunoașterea hotărârii române care a pus capăt litispendenței, revine instanței de trimitere sarcina de a se asigura că acestea au fost verificate [37].

65. În lumina ansamblului acestor considerații, trebuie să se precizeze, în continuare, ce consecințe trebuie deduse din nerespectarea normelor de litispendență în raport cu împrejurările cauzei principale.

B. Consecințele nerespectării normelor de litispendență

66. Trebuie menționate de la bun început împrejurările specifice ale cauzei principale. Astfel, prima instanță sesizată, în fața căreia rămân pendinte aceleași cereri între aceleași părți [38], trebuie să se pronunțe cu privire la o cerere incidentă de recunoaștere a hotărârii definitive pronunțate de cea de a doua instanță sesizată.

67. În consecință, numai pentru acest motiv, decizia Curții în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi [39], potrivit căreia, în caz de litispendență, o hotărâre în materia răspunderii părintești pronunțată de o a doua instanță sesizată, cu nerespectarea obligației de a suspenda judecarea procedurii [40], „nu ar afecta” decizia pe care prima instanță sesizată va trebui să o pronunțe [41], nu poate fi transpusă în cauza principală, contrar celor susținute de Comisia Europeană. Astfel, Curtea a arătat, la punctul 67 din Hotărârea din 22 decembrie 2010, Mercredi [42], că hotărârea în litigiu pronunțată de a doua instanță sesizată nu era definitivă. În plus, incertitudinea privind reședința copilului și conexitatea cu procedura având ca obiect întoarcerea acestuia justifică de asemenea soluția specifică reținută în această cauză.

68. Prin urmare, în cauza principală, problema încălcării normelor de litispendență trebuie examinată în raport cu motivele de nerecunoaștere prevăzute de Regulamentele nr. 2201/2003 și nr. 44/2001.

35 Curtea nu s-a pronunțat în mod expres cu privire la aplicarea acestei dispoziții. A se vedea în același sens Concluziile avocatului general Wathelet prezentate în cauza iq (C-478/17, EU:C:2018:552, punctul 45). Această interpretare ar putea rezulta din comentariul lui Pataut, É., și Gallant, E., „Article 12: Prorogation of jurisdiction”, în Magnus, U., și Mankowski, P., *European Commentaries on Private International Law, Brussels IIbis Regulation*, vol. IV, Sellier European Law Publishers, Otto Schmidt, Köln, 2017, punctul 41 (p. 160). Această ipoteză nu este avută în vedere de Joubert, N., „Autorité parentale – Conflits de juridictions”, în *JurisClasseur – Droit international*, LexisNexis, Paris, martie 2009, fascicula 549-20, în special punctul 44.

36 Această analiză trebuie comparată cu cea prezentată în Hotărârea din 1 octombrie 2014, E. (C-436/13, EU:C:2014:2246, punctele 45-47 și 49), precum și în Hotărârea din 15 februarie 2017, W și V (C-499/15, EU:C:2017:118, punctele 51 și 52).

37 În opinia noastră, trebuie să reiasă cu claritate din hotărârea pronunțată de ultima instanță italiană că aceasta statuează după verificarea, ținând seama de interesul superior al copilului, a prorogării de competență admise după sesizarea, în 2007, a primei instanțe italiene.

38 Amintim că identitatea de părți este necesară în cazul cererii în materia întreținerii. În ceea ce privește cererea referitoare la legătura matrimonială, instanța italiană a pronunțat o hotărâre definitivă.

39 C-497/10 PPU, EU:C:2010:829.

40 A se vedea punctele 68 și 69 din această hotărâre.

41 A se vedea punctul 70 din hotărârea menționată.

42 C-497/10 PPU, EU:C:2010:829.

69. În cadrul procedurii pendinte care nu mai privește desfacerea uniunii [43], instanța de trimitere a reținut în mod întemeiat că, printre motivele de nerecunoaștere prevăzute de Regulamentul nr. 2201/2003, numai criteriul caracterului contrar ordinii publice a statului membru în care se solicită recunoașterea hotărârii pronunțate în materia răspunderii părintești [44], care figurează la articolul 23 litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003, trebuie analizat în coroborare cu articolul 24 din acest regulament. Astfel, acesta exclude aplicarea criteriului ordinii publice în privința normelor de competență prevăzute la articolele 3-14 din regulamentul menționat.

70. Curtea a examinat deja o asemenea problemă în Hotărârea P.

71. Diferența dintre împrejurările din această cauză [45] și cele din cauza principală nu ni se pare dirimantă, întrucât, pe de o parte, hotărârea Curții privește relația normelor referitoare la competență sau la coordonarea unor proceduri paralele cu normele prin care se autorizează un refuz al recunoașterii hotărârilor pronunțate într-un stat membru și, pe de altă parte, aceasta se întemeiază pe principii generale reluate aproape identic în Hotărârea din 16 iulie 2015, Diageo Brands [46].

72. În Hotărârea P, Curtea și-a exprimat intenția de a reține aceeași concepție restrictivă privind motivele care permit opunerea la recunoașterea unei hotărâri, făcând referire la cea reținută în cazul aplicării Regulamentului nr. 44/2001, ceea ce justifică, în mod oportun pentru cauza principală, datorită celor două regulamente aplicabile, să se considere că această hotărâre trebuie să servească drept temei pentru răspunsul la întrebările preliminare adresate de instanța de trimitere.

73. Curtea a amintit, pe de o parte, că, „potrivit considerentului (21) al [R]egulamentului [nr. 2201/2003], acesta se întemeiază pe concepția potrivit căreia recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate într-un stat membru trebuie să se bazeze pe principiul încrederii reciproce, iar motivele de refuz al recunoașterii trebuie reduse la minimul necesar” [47] și, pe de altă parte, că, „[î]n acest sistem, articolul 23 din Regulamentul nr. 2201/2003, care prevede motivele ce pot fi invocate împotriva recunoașterii hotărârilor judecătorești în materia răspunderii părintești, trebuie să primească o interpretare strictă întrucât constituie un obstacol în calea realizării unuia dintre obiectivele fundamentale ale acestui regulament” [48].

43 Cu privire la lipsa ireconciliabilității unei hotărâri de divorț cu o hotărâre de separare de drept, a se vedea raportul explicativ al doamnei A. Borrás, citat la nota de subsol 26, în special punctul 71.

44 Situația este aceeași în materia obligației de întreținere. Articolul 34 punctul 1 și articolul 35 alineatul (3) din Regulamentul nr. 44/2001 sunt aplicabile.

45 Hotărârea în litigiu fusese pronunțată de prima instanță sesizată. Litigiul privea locul de reședință a copilului și, prin urmare, competența acestei instanțe și afirmația că aceasta statuase cu nerespectarea obligațiilor prevăzute la articolul 15 din Regulamentul nr. 2201/2003.

46 C-681/13, EU:C:2015:471 (punctele 40-42 și 44).

47 Punctul 35 din Hotărârea P.

48 Punctul 36 din Hotărârea P. Foarte recent, Curtea a amintit, în Hotărârea din 15 februarie 2017, W și V (C-499/15, EU:C:2017:118, punctul 50 și jurisprudența citată), că principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești este „piatra de temelie pentru crearea unui veritabil spațiu judiciar”, acești termeni rezultând din considerentul (2) al Regulamentului nr. 2201/2003.

74. Aceste obiective și aceste principii au justificat ca legiuitorul Uniunii să prevadă, la articolul 24 din Regulamentul nr. 2201/2003, interzicerea oricărui control al competenței instanței judecătorești din statul membru [49] și „precizează chiar explicit că articolul 23 litera (a) din același regulament nu poate fi utilizat pentru a efectua un astfel de control” [50] cu privire la articolele 3-14 din acest regulament [51]. Acest temei, de la care nu este posibil să se deroge în mod direct sau indirect, rezultă de asemenea din uniformizarea normelor de competență și din prezumția regularității verificării acestora de către orice instanță, atunci când este sesizată.

75. Pentru toate aceste motive, Curtea a extins, în Hotărârea P, interdicția aplicării criteriului întemeiat pe caracterul contrar ordinii publice a statului membru solicitat în privința articolului 15 din Regulamentul nr. 2201/2003 [52].

76. Totuși, deși articolul 19 din acest regulament figurează, precum articolul 15, în capitolul II din regulamentul menționat, intitulat „Competență”, acesta nu completează dispozițiile specifice atributive de competență cuprinse în secțiunile 1 și 2, întrucât se situează în secțiunea 3, referitoare la „[d]ispoziții comune”.

77. Totuși, considerăm că soluția din Hotărârea P trebuie să fie transpusă. Astfel, atunci când prima instanță sesizată, pronunțându-se cu privire la o cerere incidentă de recunoaștere, verifică dacă normele de litispendență au fost corect aplicate de a doua instanță sesizată și, prin urmare, motivele pentru care aceasta nu și-a declinat competența, instanța sesizată în primul rând controlează verificarea de către aceasta a competenței sale. Or, articolul 24 din Regulamentul nr. 2201/2003 îi interzice să procedeze astfel.

78. În plus, ca urmare a condițiilor de punere în aplicare a normelor de competență, astfel cum au fost prezentate anterior, acest control nu s-ar putea limita la verificarea datelor de sesizare. Prin urmare, aprecierea gravității nerespectării acestor norme în stadiul recunoașterii hotărârii s-ar putea dovedi tot atât de problematică. Astfel, poate fi acceptat, în special în materia răspunderii părintești, ca la finalul schimburilor dintre instanțe, prima instanță sesizată să își decline competența în special din motivul criteriilor de competență, și anume apropierea de locul de reședință a copilului și interesul superior al acestuia [53].

79. În plus, astfel cum a arătat Curtea în Hotărârea P, „instanța din statul solicitat nu poate, în caz contrar fiind repusă în discuție finalitatea Regulamentului nr. 2201/2003, să refuze recunoașterea unei hotărâri pronunțate în alt stat membru numai pentru motivul că apreciază că în acea hotărâre dreptul național sau dreptul Uniunii a fost aplicat greșit” [54]. Astfel, ni se pare dificil de justificat faptul că lipsa

49 Această interdicție figurează în cea mai mare parte a regulamentelor, din moment ce este inseparabilă de principiul încrederii reciproce. A se vedea printre altele articolul 45 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1215/2012, precum și articolul 39 din Regulamentele nr. 2016/1103 și nr. 2016/1104. Acesta este, pentru Curte, un principiu fundamental; a se vedea Hotărârea din 28 martie 2000, Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, punctul 31).

50 A se vedea punctul 42 din Hotărârea P.

51 Prin acest obiect, textul acestui articol diferă de articolul 35 alineatul (3) din Regulamentul nr. 44/2001, redactat în termeni generali: „[…] competența instanței din statul membru de origine nu poate fi revizuită. Criteriul ordinii publice prevăzut la articolul 34 punctul 1 nu poate fi aplicat normelor în materie de competență”.

52 A se vedea punctul 45 din Hotărârea P.

53 A se vedea Hotărârea din 28 iunie 2018, HR (C-512/17, EU:C:2018:513, punctul 59 și jurisprudența citată).

54 A se vedea punctul 46 din Hotărârea P, care amintește o normă constantă întemeiată pe interzicerea revizuirii unei hotărâri [a se vedea printre altele articolul 36 și articolul 45 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001, precum și articolul 26 din Regulamentul nr. 2201/2003].

soluționării conflictului de competență [55] în cazul unor proceduri paralele este tratată mai strict decât lipsa verificării competenței [56] sau decât erorile săvârșite cu această ocazie, care se sustrag oricărui control în conformitate cu dispozițiile articolului 24 din Regulamentul nr. 2201/2003 și ale altor regulamente europene.

80. Deducem din ansamblul acestor elemente că, în pofida faptului că articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 nu face o referire expresă la articolul 24 din acest regulament, acesta trebuie interpretat în sensul că interzicerea controlului competenței instanței judecătorești de origine pe care o prevede se aplică de asemenea în cazul încălcării normelor de litispendență [57].

81. În ceea ce privește cererile referitoare la întreținere, trebuie arătat că modul de redactare a articolului 35 alineatul (3) din Regulamentul nr. 44/2001 nu cauzează nicio dificultate [58].

82. Având în vedere ansamblul acestor considerații, propunem Curții să declare că articolul 35 alineatul (3) din Regulamentul nr. 44/2001 și articolul 24 din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie interpretate în sensul că se opun ca încălcarea normelor de litispendență prevăzute la articolul 27 din Regulamentul nr. 44/2001 și la articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 de către instanța sesizată în al doilea rând să constituie un motiv de nerecunoaștere a hotărârii pronunțate de aceasta, întemeiat pe caracterul contrar ordinii publice a statului membru solicitat.

83. Din motive de exhaustivitate, intenționăm să precizăm că, în cazul în care s-ar admite că criteriul ordinii publice este aplicabil, Hotărârea P stabilește, și în această situație, limitele care trebuie reafirmate [59].

84. Astfel, această hotărâre se întemeiază pe principiile enunțate în numeroase rânduri cu ocazia interpretării motivelor de nerecunoaștere care figurează în mai multe regulamente care organizează libera circulație a hotărârilor [60], precum și pe cerința legiuitorului Uniunii de a lua în considerare „interesul superior al copilului” [61] în cazul refuzului de a recunoaște o hotărâre pronunțată în materia răspunderii părintești, ținând seama de posibilitatea constantă de modificare a hotărârilor referitoare la copii.

55 Expresie utilizată în Hotărârea din 16 iulie 2009, Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474, punctul 56), și în Hotărârea din 9 octombrie 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, punctul 37).

56 A se vedea, cu titlu ilustrativ, Hotărârea P și Hotărârea din 15 februarie 2017, W și V (C-499/15, EU:C:2017:118). A se vedea de asemenea observațiile lui Joubert, N., „La résidence de l'enfant du divorce face à la demande de modification de la décision relative à la garde et aux aliments”, în *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Paris, 2018, p. 138-142, în special punctul 9 (p. 140 și 141).

57 Ținând seama de importanța acestei probleme, precum și de a celei soluționate în Hotărârea P, s-ar putea sugera adăugarea unei propuneri cu privire la acest articol 24 cu ocazia reformării Regulamentului nr. 2201/2003. Poate fi observat că nu a fost prezentată nicio modificare privind normele de competență în proiectul inițial, și anume Propunerea de regulament al Consiliului privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia autorității părintești și privind răpirea internațională de copii [COM(2016) 411 final], nici în Rezoluția legislativă a Parlamentului European din 18 ianuarie 2018 cu privire la această propunere, disponibilă la următoarea adresă internet: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2018-0017+0+DOC+XML+V0//FR. Cu privire la ultimul stadiu al discuțiilor din cadrul Consiliului Uniunii Europene referitoare la acest proiect, a se vedea *Bulletin Quotidien Europe* nr. 12033, Agence Europe, 5 iunie 2018, p. 2.

58 A se vedea nota de subsol 51 din prezentele concluzii.

59 A se vedea punctele 35-39 din această hotărâre și Hotărârea din 16 iulie 2015, Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471), citată la punctele 37 și 39 din Hotărârea P, ceea ce permite să se rețină în materia întreținerii aceeași soluție reglementată de Regulamentul nr. 44/2001.

60 A se vedea, în ceea ce privește Regulamentul nr. 44/2001, cu titlu de exemplu recent, Hotărârea din 25 mai 2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, punctele 38-42 și jurisprudența citată).

61 A se vedea punctul 39 din Hotărârea P. A se vedea de asemenea punctul 93 din prezentele concluzii.

85. În consecință, ar trebui declarat din nou că „articolul 23 litera (a) din Regulamentul nr. 2201/2003 trebuie interpretat în sensul că, în absența unei încălcări vădite, din perspectiva interesului superior al copilului, a unei norme de drept considerate esențială în ordinea juridică a unui stat membru sau a unui drept recunoscut ca fiind fundamental în această ordine juridică, această dispoziție nu permite instanței judecătorești din acest stat membru care se consideră competentă să se pronunțe cu privire la încredințarea unui copil să refuze recunoașterea unei hotărâri a unei instanțe judecătorești dintr-un alt stat membru care s-a pronunțat cu privire la încredințarea acestui copil” [62].

86. Instanța de trimitere consideră că încălcarea normelor de litispendență aduce atingere, ca urmare a funcției acestora în sistemul de recunoaștere automată a hotărârilor în cadrul Uniunii, unui principiu procedural de ordine publică care garantează circulația hotărârilor.

87. Or, o astfel de calificare nu poate fi reținută, întrucât aceste norme nu au o importanță comparabilă cu cele reținute de Curte pentru a considera că recunoașterea hotărârii ar aduce atingere ordinii publice procedurale a Uniunii [63]. O asemenea apreciere trebuie să fie conformă cu principiile prezentate anterior, și anume limitarea motivelor de nerecunoaștere prevăzute la articolul 23 din Regulamentul nr. 2201/2003, caracterul excepțional al recurgerii la clauza de ordine publică și interdicția ca instanța din statul membru solicitat să refuze recunoașterea unei hotărâri pronunțate în alt stat membru numai pentru motivul că apreciază că dreptul Uniunii a fost aplicat greșit.

88. Suntem perfect conștienți de impactul analizei noastre în contextul bine-cunoscut al instrumentalizării normelor de litispendență, încurajată de paleta largă de criterii de competență oferită de Regulamentul nr. 2201/2003, în special în cazurile de sesizare a unei instanțe dintr-un stat membru a cărui legislație nu permite solicitarea imediată a divorțului [64].

89. S-ar putea susține de asemenea că, ca urmare a domeniului foarte larg de aplicare al soluției, care nu poate fi limitat la regulamentele aplicabile în materie familială, pilonii principiului recunoașterii de plin drept a hotărârilor riscă să fie serios afectați de nesancționarea încălcării unei norme imperative care figurează în numeroase regulamente europene.

90. Cu toate acestea, o asemenea temere nu poate fi acceptată, având în vedere că aceste regulamente se întemeiază tocmai pe cooperare, precum și pe încrederea reciprocă între instanțele din statele membre și că trebuie reținută aceeași logică precum cea care guvernează recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate în fiecare stat membru [65].

91. În consecință, în principiu, nu poate fi admis ca situațiile de nerespectare a normelor de litispendență să se multiplice, și aceasta cu atât mai mult cu cât, spre deosebire de instanța română din cauza principală, instanțele din statele membre cunosc din anul 2015 interpretarea articolului 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 2201/2003 și vor dispune în viitor, datorită cauzei principale, de interpretarea suplimentară a Curții referitoare la condițiile și la modalitățile de punere în aplicare a normelor de litispendență în conflictele familiale [66].

62 A se vedea punctul 53 din Hotărârea P.

63 A se vedea Hotărârea din 28 martie 2000, Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164), și Hotărârea din 2 aprilie 2009, Gambazzi (C-394/07, EU:C:2009:219), a se compara cu Hotărârea din 25 mai 2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349).

64 A se vedea, cu titlu de exemplu pentru tacticile dilatorii care beneficiază de asimilarea separării cu divorțul și de întârzierea soluționării cererii de divorț rezultată din norma de litispendență, Bonomi, A., „La compétence internationale en matière de divorce, quelques suggestions pour une (improbable) révision du règlement Bruxelles IIa”, în *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Paris, 2017, p. 511-534, în special p. 528-530 [litera (a)], precum și trimiterea, la nota de subsol 80, la comentariul lui Mankowski, P., „Article 19: Lis pendens and dependent actions”, în Magnus, U., și Mankowski, P., *op. cit.*, punctul 37 (p. 249 și 250).

65 A se vedea în acest sens Hotărârea din 16 iulie 2015, Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, punctul 40).

66 Această interpretare va trebui coroborată cu hotărârile deja pronunțate de Curte cu privire la Regulamentul nr. 4/2009, aplicabil în materia obligațiilor de întreținere începând din 18 iunie 2011.

92. În plus, trebuie insistat asupra posibilității oferite instanțelor de a preveni dificultățile inerente conflictelor de procedură prin intermediul cooperării judiciare și al dialogului dintre instanțe, astfel cum au fost descrise anterior [67], inspirându-se de asemenea din dispozițiile articolului 29 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1215/2012, precum și ale articolului 17 din Regulamentele nr. 2016/1103 și nr. 2016/1104 [68].

93. Susținem de asemenea că, în materia răspunderii părintești, având în vedere interesul superior al copilului, care trebuie să ghideze orice soluție [69], prevenirea dificultăților de recunoaștere a hotărârilor este obligatorie. În această privință, în cauza principală ar fi fost oportun să se permită Curții să se pronunțe mai devreme [70] cu privire la condițiile referitoare la litispendență. Punerea în aplicare a procedurii prevăzute la articolul 15 din Regulamentul nr. 2201/2003 ar fi putut fi de asemenea avută în vedere la cererea uneia dintre părți sau la inițiativa uneia dintre instanțe [71].

94. Pe de altă parte, dacă, în împrejurări excepționale, încălcarea normelor de litispendență ar rezulta din ignorarea regulamentelor aplicabile și a jurisprudenței Curții sau dacă aceasta ar avea drept rezultat o atingere adusă unor drepturi procedurale cu o valoare superioară, precum cele care, de exemplu, garantează exprimarea argumentelor părintelui la care nu locuiește copilul [72], precum și respectarea termenelor rezonabile de judecată, ni s-ar părea justificată, în acest caz, invocarea motivului de nerecunoaștere întemeiat pe ordinea publică a statului membru solicitat, care cuprinde drepturile fundamentale recunoscute de dreptul Uniunii.

95. În sfârșit, trebuie amintit că caracterul oportun al unei acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor poate fi examinat de Comisie [73] în cazul unei aplicări eronate a dreptului național sau a dreptului Uniunii și al unei deficiențe a sistemului căilor de atac instituit în fiecare stat membru, completat de mecanismul trimiterii preliminare prevăzut la articolul 267 TFUE, care trebuie pus în aplicare pentru a împiedica în amonte o încălcare a ordinii publice [74].

67 A se vedea punctul 50 din prezentele concluzii.

68 A se vedea, cu privire la acest aspect, propunerile foarte interesante ale lui Niboyet, M.-L., și Geouffre de la Pradelle, G., *Droit international privé*, ediția a 6-a, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Collection „Manuels”, Paris, 2017, punctele 621 și 622 (p. 424-426).

69 A se vedea, cu titlu ilustrativ, în ceea ce privește limite ale suspendării procedurii pentru cauză de litispendență, stabilite de Curte în cazul lipsei unui răspuns al primei instanțe sesizate, Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, punctele 82-84). A se vedea de asemenea, în proiectul Consiliului de reformare a Regulamentului nr. 2201/2003, citat la nota de subsol 57 din prezentele concluzii, o afirmare mai pronunțată a acestui principiu.

70 Trebuie observat că, în speță, în ceea ce privește cereri în materia răspunderii părintești și a întreținerii referitoare la un copil născut în luna februarie 2006, care locuiește în România din luna octombrie 2006, procedura este pendinte în Italia de unsprezece ani (după sesizarea din luna mai 2007, prima hotărâre cu privire la fondul cauzei a fost pronunțată în luna iulie 2013, după o trimitere în luna ianuarie 2012) și că litigiul privește recunoașterea hotărârii pronunțate în România, definitivă de cinci ani (12 iunie 2013).

71 A se vedea printre altele, pentru o reamintire a principiilor generale în cazul aplicării articolului 15 din Regulamentul nr. 2201/2003, Hotărârea din 27 octombrie 2016, D. (C-428/15, EU:C:2016:819, punctul 43).

72 A se compara cu punctul 44 din Hotărârea din 28 martie 2000, Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164), potrivit căruia „recurgerea la clauza de ordine publică trebuie considerată ca fiind posibilă în situațiile excepționale în care garanțiile prevăzute de legislația statului de origine și de Convenția [din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, astfel cum a fost modificată prin convențiile succesive referitoare la aderarea unor noi state membre la această convenție] în sine nu au fost suficiente pentru a proteja persoana care invocă o încălcare vădită a dreptului său la apărare în fața instanței de origine, astfel cum este recunoscut de [Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950]”, și cu Hotărârea din 25 mai 2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, punctele 44-46 și jurisprudența citată).

73 A se vedea Hotărârea din 16 iulie 2015, Diageo Brands (C-681/13, EU:C:2015:471, punctul 55).

74 A se vedea Hotărârea din 25 mai 2016, Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, punctul 47 și jurisprudența citată).

IV. Concluzie

96. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație, Italia) după cum urmează:

„Articolul 35 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială și articolul 24 din Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000, trebuie interpretate în sensul că se opun ca încălcarea normelor de litispendență prevăzute la articolul 27 din Regulamentul nr. 44/2001 și la articolul 19 din Regulamentul nr. 2201/2003 de către instanța sesizată în al doilea rând să constituie un motiv de nerecunoaștere a hotărârii pronunțate de aceasta, întemeiat pe caracterul contrar ordinii publice a statului membru solicitat.”